

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 czerwca 2020 r.

Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w następującym składzie:

Przewodniczący: Sędzia Joanna Król-Szymielewicz

Protokolant: Małgorzata Weres

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 czerwca 2020 r. we W.

sprawy z odwołania J. O., D. O. (1), D. O. (2) i M. O.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.

z dnia 27 stycznia 2020r. znak (...)

o jednorazowe odszkodowanie po zmarłym Z. O.

I. oddala odwołania;

II. zalicza koszty sądowe na rachunek Skarbu Państwa.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. decyzjami z dnia 27 stycznia 2020r., znak (...), na podstawie przepisów art. 13 ust.1 i ust.2 pkt 1 i 2, art. 49a pkt 2 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2019r. poz.1205) w zw. z art. 32 pkt 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz art. 68 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. z 2018r., poz. 1270), odmówił prawa do jednorazowego odszkodowania po zmarłym w dniu 4 lutego 1994r. Z. O. ubezpieczonym: żonie zmarłego **J. O.** oraz dzieciom zmarłego: **D. O. (2), D. O. (1) i M. O..**

W uzasadnieniu swych decyzji organ rentowy wskazał, iż w myśl art. 13 ust. 1 zd.1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych, „Członkom rodziny ubezpieczonego, który zmarł wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, przysługuje jednorazowe odszkodowanie”.

Jak stanowi art. 13 ust.2 pkt. 1 i 2 tej ustawy: „Członkami rodziny uprawnionymi do odszkodowania są: małżonek (z tym, że nie w przypadku orzeczonej separacji), dzieci własne, dzieci drugiego małżonka, dzieci przysposobione oraz przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, w tym również w ramach rodziny zastępczej, spełniające w dniu śmierci ubezpieczonego lub rencisty warunki uzyskania renty rodzinnej.”

Zgodnie zaś z art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS: „ust. 1 Dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej: 1) do ukończenia 16 lat; 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Ust. 2. Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.”

Ponadto przepis art. 49a ust.1 i 2 w/w 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych stanowi: „ust. 1. Przepisy ustawy stosuje się do spraw o świadczenia z tytułu wypadków przy pracy, które nastąpiły począwszy od dnia 1 stycznia 2003 r. Dotyczy to także świadczeń z tytułu chorób zawodowych, jeżeli uszczerbek na zdrowiu spowodowany taką chorobą został stwierdzony po dniu 31 grudnia 2002 r., z zastrzeżeniem ust. 3.

Ust. 2. Do spraw o świadczenia z tytułu wypadków, które nastąpiły przed dniem 1 stycznia 2003 r., oraz z tytułu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego chorobą zawodową, a stwierdzonego przed tą datą, stosuje się przepisy obowiązujące w dniu, w którym nastąpił wypadek lub w którym stwierdzono uszczerbek na zdrowiu spowodowany chorobą zawodową.”

Organ rentowy wskazał, iż w dniu wypadku, tj. w dacie 4 lutego 1994r. obowiązywały przepisy ustawy z dnia 12 czerwca 1975r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1975r., Nr 20, poz. 105).

Zgodnie z art. 32 ust.1 tej ustawy, jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci przysługiwało:

- 1) pracownikom uspołecznionych zakładów pracy i członkom ich rodzin - od zakładu pracy,
- 2) pracownikom nieuspołecznionych zakładów pracy i członkom ich rodzin - od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Zmarły na skutek wypadku przy pracy w dniu 4 lutego 1994r. Z. O. był pracownikiem uspołecznionego zakładu pracy.

W dalszej kolejności organ rentowy wyjaśnił, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 24.04.2002r. sygn. akt P 5/01 (opublikowany w Dz.U. z 19.06.2002r., Nr 78, poz. 713), orzekł: „1. Art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.), jest niezgodny z art. 2 oraz z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że wprowadza nierówne traktowanie pracodawców oraz osób uprawnionych do odszkodowania.

2. Art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy wymienionej w punkcie 1 w części, w której ogranicza odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych tylko do pracowników nieuspołecznionych zakładów pracy i członków ich rodzin, jest niezgodny z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji.”

Organ rentowy podniósł, że wskazany wyrok Trybunału Konstytucyjnego odnosi się tylko do postępowań o jednorazowe odszkodowanie toczących się na podstawie ustawy wypadkowej z 1975r. w okresie od wejścia w życie Konstytucji RP z dnia 02.04.1997r. do uchylecia ustawy wypadkowej z 1975r. Natomiast wypadek Z. O. miał miejsce przed wejściem w życie Konstytucji RP (tj. przed datą 17.10.1997r.), w oparciu o który to akt prawny Trybunał orzekł o niekonstytucyjności w/w przepisu.

Ponadto organ rentowy zarzucił, iż w dacie wypadku prawo do jednorazowego odszkodowania należnego od zakładu pracy uznawane było za świadczenie z zakresu prawa pracy i ulegało przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne.

Od powyższych czterech decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z dnia 27 stycznia 2020r., **ubezpieczone: J. O., D. O. (2), D. O. (1) i M. O. w ustawowym terminie wniosły odwołania**, domagając się zmiany w całości zaskarżonych decyzji i przyznania każdej z ubezpieczonych prawa do jednorazowego odszkodowania po zmarłym w dniu 4 lutego 1994r. na skutek wypadku przy pracy Z. O., a także zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie w płatności tych odszkodowań liczonych od dnia 08.10.2019r. do dnia zapłaty.

Ponadto domagały się przyznania każdej z nich od organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Ubezpieczone zarzuciły naruszenie przez organ rentowy art. 49a pkt.2 ustawy wypadkowej z 2002r. w zw. z art. 32 ust.1 pkt.1 ustawy wypadkowej z 1975r. przez błędną wykładnię skutkującą zastosowaniem art. 32 ust.1 pkt 1 w brzmieniu obowiązującym w dniu 04.02.1994r. i polegającą na przyjęciu, że odszkodowanie było należne od zakładu pracy a nie od ZUS, a nadto, że uległo przedawnieniu.

W uzasadnieniu odwołujące się, powołując się na szereg orzeczeń Sądu Najwyższego, zarzuciły, iż ocenę mocy obowiązującej aktu normatywnego dokonuje się w momencie stosowania prawa, a nie w dacie zaistnienia zdarzenia. Skoro może być wzruszone orzeczenie prawomocne wydane przed datą wejścia w życie orzeczenia TK, to nie można wymagać, by w sprawach zawisłych i nierozstrzygniętych do tej daty, Sądy stosowały sprzeczne z Konstytucją przepisy (postanowienie SN z 07.12.2000r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 Nr 10, poz.331, wyrok SN z 27.09.2002r., II UKN 581/01, OSNP 2002/23/581, wyrok SN z 05.09.2001r., II UKN 542/00 i z dnia 12.06.2002r., II UKN 281/01).

Jak podniósł SN w postanowieniu z dnia 07.12.2000r., III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 Nr 10, poz.331, akt normatywny uznany przez TK za niezgodny z Konstytucją nie powinien być stosowany przez Sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału.

Odwołujące się wskazały także, że zarzut przedawnienia ich roszczeń jest nieuzasadniony, gdyż zarzut ten przysługiwał byłemu pracodawcy Z. O., a nie organowi rentowemu.

Reasumując, zdaniem ubezpieczonych, po wydaniu wyroku TK z dnia 24.04.2002r., sygn. akt P 5/01, stwierdzającego, że przepis art. 32 ustawy wypadkowej z 1975r. jest niezgodny z Konstytucją, odpowiedzialność ZUS z tytułu jednorazowego odszkodowania obejmuje zarówno pracowników uspołecznionych jak i nieuspołecznionych zakładów pracy i członków ich rodzin.

W odpowiedzi na odwołania, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. wniósł o oddalenie odwołań z uwagi na brak podstaw prawnych do ich uwzględnienia.

W rozwinięciu odpowiedzi na odwołania, organ rentowy ponownie przytoczył argumentację wskazaną w uzasadnieniu zaskarżonych decyzji z dnia 27 stycznia 2020r., a dodatkowo powołał się na orzeczenia Sądu Najwyższego wydane po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24.04.2002r. sygn. akt P 5/01. W szczególności organ rentowy podniósł, iż SN w wyroku z dnia 16 marca 2005r., sygn. akt I UK 193/04 wskazał: „Stan prawny w zakresie podmiotów zobowiązanych do ponoszenia odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych uległ zmianie w następstwie powoływanego już wcześniej orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002r. Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego (przepisu prawa) następuje z dniem ogłoszenia orzeczenia. W konsekwencji od daty ogłoszenia orzeczenia Trybunału ZUS ponosi odpowiedzialność z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych zaistniałych po tej dacie niezależnie od "typu" pracodawcy (zakładu pracy) w szczególności od tego czy chodzi o uspołeczniony czy też nieuspołeczniony zakład pracy (pracodawcę).

W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. (III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 Nr 23, poz. 331; podobnie w uchwale III ZP 30/00, OSNAPiUS Nr 23, poz. 685) Sąd Najwyższy, po rozważeniu różnych możliwych interpretacji, jakie stwarza nieprecyzyjny przepis art. 190 Konstytucji w zakresie skutków orzeczenia Trybunału doszedł do przekonania, że najbardziej właściwa jest interpretacja, według której, przy przyjęciu, że akt normatywny (przepis) traci moc obowiązującą jedynie na przyszłość, a więc (a contrario) jego moc obowiązująca nie rozciąga się na stany faktyczne powstałe przed ogłoszeniem orzeczenia (...) - z uwagi na zawarte w tym orzeczeniu autorytatywne (wiążące) stwierdzenie, że akt ten pozostaje w sprzeczności z aktem prawnym wyższego rzędu, nie powinien on być przez sądy stosowane do określonego stanu faktycznego. Innymi słowy - stwierdził Sąd Najwyższy w powołanych orzeczeniach - do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału dany akt normatywny (jego przepis) obowiązuje, ale nie może być w

konkretnych sprawach przez sąd stosowany, w szczególności jeżeli sąd rozstrzyga sprawę, w której chodzi o roszczenia powstałe przed utratą mocy obowiązującej aktu normatywnego, z którego są one wywodzone, albo które na jego podstawie są zaprzeczane. Stanowisko to, podzielone następnie w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego (por. np. wyrok 11 lipca 2002, II UKN 478/01, OSNP 2004 nr 3 poz. 50) należy uznać za utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

W konsekwencji należy przyjąć, że obowiązek wypłaty jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, który powstał w okresie przed wydaniem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, spoczywał na organie rentowym, a nie na uspołecznionym pracodawcy (zakładzie pracy); granicę działania wymienionej zasady "wstecz" wyznacza data wejścia w życie Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. (por. powołane wcześniej orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2002 r.)."

Organ rentowy wskazał, że identyczne stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy także i w innych swych orzeczeniach, np. w wyroku z dnia 12 stycznia 2017r. sygn. akt II UK 519/15 czy w uchwale z dnia 13 czerwca 2007r., sygn. akt II UZP 2/07 (OSNP 2007, nr 23-24, poz. 354).

W konsekwencji, organ rentowy ponownie zarzucił, że odwołującym się nie można przyznać prawa do jednorazowych odszkodowań po zmarłym w dniu 4 lutego 1994r. na skutek wypadku przy pracy Z. O., albowiem wypadek ten miał miejsce przed wejściem w życie Konstytucji RP (tj. przed datą 17.10.1997r.), w oparciu o który to akt prawny Trybunał orzekł o niekonstytucyjności przepisu art. 32 ustawy wypadkowej z 1975r.

Na podstawie art. 219 k.p.c. Sąd połączył sprawy o sygn. akt: IV U 194/20 z odwołania M. O., IV U 193/20 z odwołania D. O. (2), IV U 192/20 z odwołania D. O. (1) do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia ze sprawą sygn. akt IV U 191/20 – z odwołania J. O..

W oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Z. O. (ur. w (...)r.) od 01.12.1993r. był zatrudniony w uspołecznionym zakładzie pracy - we (...) Kopalniach (...), na stanowisku operatora zespołu przenośników. W dniu 4 lutego 1994r. wspólnie z innymi pracownikami wykonywał m.in. prace polegające na mocowaniu elementów członu łańcucha do ładowarki i na rozładunku części dostarczonych przez operatora ładowarki na wskazane miejsce, tj. obok drugiego członu łańcucha czerpalnego. W pewnym momencie Z. O. wraz z innymi dwoma pracownikami oczekiwał na pochylni w rejonie drugiego członu łańcucha na przyjazd ładowarki. Z. O. stał tyłem do nadjeżdżającej ładowarki i rozmawiał z pozostałymi dwoma pracownikami, którzy stali do niej przodem. Gdy ładowarka zbliżała się w dość szybkim tempie do stojących, jeden z pracowników krzyknął, żeby usknoczyć. Z. O. nie zdążył przeskoczyć przez leżący łańcuch czerpalny, upadł na plecy i dostał się pod koła ładowarki, ponosząc śmierć. Pozostali dwaj pracownicy zdążyli usknoczyć przed nadjeżdżającą ładowarką.

Zakład pracy uznał w/w zdarzenie za wypadek przy pracy, na którą to okoliczność w dniu 16 lutego 1994r. sporządzono protokół ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy.

Dowód: - protokół ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy – w aktach organu rentowego.

Zakład pracy nie wypłacił członkom rodziny Z. O. jednorazowego odszkodowania na skutek jego śmiertelnego wypadku przy pracy.

Aktualnie (...) Kopalnie (...) funkcjonują pod nazwą (...) S.A. z siedzibą w B. (KRS nr (...)).

W dniu 25 września 2019r. członkowie rodziny zmarłego Z. O.: małżonka J. O. oraz dzieci: D. O. (2) (ur. (...)), D. O. (1) (ur. (...)) i M. O. (ur. (...)) wystąpiły do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z wnioskiem o zapłatę jednorazowego odszkodowania po zmarłym w dniu 4 lutego 1994r. na skutek wypadku przy pracy Z. O..

W dniu śmierci Z. O., tj. 04.02.1994r., jego dzieci były w wieku:

- D. O. (2) – 3 lata i 5 miesięcy;

- D. O. (1) – 4 lata i 8 miesięcy;

- M. O. – 7 lat i 7 miesięcy.

Dowód: - pismo (...) S.A. z dnia 09.12.2019r., wniosek o przyznanie jednorazowego odszkodowania, oświadczenia odwołujących się z 04.11.2019r., zgodnie z którymi nie otrzymali jednorazowych odszkodowań po zmarłym Z. O. - w aktach organu rentowego.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. czterema decyzjami z dnia 27 stycznia 2020r., znak (...), odmówił prawa do jednorazowego odszkodowania po zmarłym w dniu 4 lutego 1994r. Z. O. ubezpieczonym: żonie zmarłego J. O. oraz dzieciom zmarłego: D. O. (2), D. O. (1) i M. O., przyjmując, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24.04. 2002r. sygn. akt P 5/01, w którym TK orzekł o niekonstytucyjności art. 32 ust.1 pkt 1 ustawy wypadkowej z 1975r. odnosi się tylko do postępowań o jednorazowe odszkodowanie toczących się na podstawie ustawy wypadkowej z 1975r. w okresie od wejścia w życie Konstytucji RP z dnia 02.04.1997r. do uchylecia ustawy wypadkowej z 1975r.

Natomiast wypadek Z. O. miał miejsce przed wejściem w życie Konstytucji RP (tj. przed datą 17.10.1997r.), w oparciu o który to akt prawny Trybunał orzekł o niekonstytucyjności w/w przepisu.

Ponadto organ rentowy zarzucił, iż w dacie wypadku prawo do jednorazowego odszkodowania należnego od zakładu pracy uznawane było za świadczenie z zakresu prawa pracy i ulegało przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne.

Bezsporne.

Mając na uwadze powyższe ustalenia stanu faktycznego, Sąd zważył, co następuje:

Wszystkie cztery odwołania od zaskarżonych decyzji ZUS podlegały oddaleniu jako nieuzasadnione.

Ustalając stan faktyczny w rozpoznawanej sprawie Sąd oparł się na dowodach z dokumentów znajdujących się w aktach organu rentowego, których treści żadna ze stron nie kwestionowała, a to na: protokole ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy Z. O. w dniu 04.02.1994r., na piśmie (...) S.A. z dnia 09.12.2019r., z którego wynika, że zakład pracy, w którym uległ wypadkowi Z. O., tj. (...) Kopalnie (...), nie wypłacił członkom jego rodziny jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku przy pracy.

Sąd pominął dowód z przesłuchania odwołujących się, albowiem stan faktyczny niniejszej sprawy był bezsporny, a spór pomiędzy stronami koncentrował się jedynie na wykładni przepisów prawa.

W myśl art. 13 ust. 1 zd.1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2019r., poz.1205): „Członkom rodziny ubezpieczonego, który zmarł wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, przysługuje jednorazowe odszkodowanie”.

Jak stanowi art. 13 ust.2 pkt. 1 i 2 tej ustawy: „Członkami rodziny uprawnionymi do odszkodowania są: małżonek (z wyłączeniem orzeczonej separacji pomiędzy małżonkami), dzieci własne, dzieci drugiego małżonka, dzieci przysposobione oraz przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, w tym również w ramach rodziny zastępczej, spełniające w dniu śmierci ubezpieczonego lub rencisty warunki uzyskania renty rodzinnej.”

Zgodnie zaś z art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS: „ust. 1 Dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

1) do ukończenia 16 lat;

- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Ust. 2. Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.”

Ponadto przepis art. 49a ust.1 i 2 w/w 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych stanowi: „ust. 1. Przepisy ustawy stosuje się do spraw o świadczenia z tytułu wypadków przy pracy, które nastąpiły począwszy od dnia 1 stycznia 2003 r. Dotyczy to także świadczeń z tytułu chorób zawodowych, jeżeli uszczerbek na zdrowiu spowodowany taką chorobą został stwierdzony po dniu 31 grudnia 2002 r., z zastrzeżeniem ust. 3.

Ust. 2. Do spraw o świadczenia z tytułu wypadków, które nastąpiły przed dniem 1 stycznia 2003 r., oraz z tytułu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego chorobą zawodową, a stwierdzonego przed tą datą, stosuje się przepisy obowiązujące w dniu, w którym nastąpił wypadek lub w którym stwierdzono uszczerbek na zdrowiu spowodowany chorobą zawodową.”

Jak wynika z bezspornych ustaleń faktycznych, Z. O. uległ śmiertelnemu wypadkowi przy pracy w dniu 04.02.1994r.

W dacie tego wypadku obowiązywały przepisy ustawy z dnia 12 czerwca 1975r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1975r., Nr 20, poz. 105).

Zgodnie z art. 32 ust.1 tej ustawy, jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci przysługiwało:

- 1) pracownikom uspołecznionych zakładów pracy i członkom ich rodzin - od zakładu pracy,
- 2) pracownikom nieuspołecznionych zakładów pracy i członkom ich rodzin - od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Z. O. był pracownikiem uspołecznionego zakładu pracy - (...) Kopalni (...). Zatem w dacie jego śmierci na skutek wypadku przy pracy, członkom jego rodziny przysługiwałoby prawo do jednorazowego odszkodowania od wymienionego zakładu pracy na podstawie art. 32 ust.1 pkt 1 w/w ustawy. Jak jednak wynika z bezspornych ustaleń, takie odszkodowanie nie zostało im wypłacone.

Następnie zaś zmianie uległ stan prawny, bowiem Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 24.04.2002r. sygn. akt P 5/01 (opublikowany w Dz.U. z dnia 19.06.2002r., Nr 78, poz. 713), orzekł, iż po pierwsze:

„Art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.), jest niezgodny z art. 2 oraz z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że wprowadza nierówne traktowanie pracodawców oraz osób uprawnionych do odszkodowania.”

Po drugie zaś, że: „Art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy wymienionej w punkcie 1 w części, w której ogranicza odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych tylko do pracowników nieuspołecznionych zakładów pracy i członków ich rodzin, jest niezgodny z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji.”

W rezultacie wskazany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., sygn. akt P 5/01, zmienił stan prawny poprzez rozszerzenie podmiotowej odpowiedzialności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych również za skutki wypadków przy pracy w uspołecznionych zakładach pracy. Tryb dochodzenia świadczeń został ujednoczony i w konsekwencji bez względu na charakter pracodawcy również sytuacja prawna poszkodowanych pracowników w tym zakresie stała się jednakowa.

W rozpoznawanej sprawie spornym jednak jest, czy wskazana odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odnosi się także do skutków wypadku przy pracy, do którego doszło przed dniem wejścia w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997r., czyli przed dniem 17 października 1997r., w oparciu o przepisy której Trybunał Konstytucyjny orzekł o niekonstytucyjności art. 32 ust.1 pkt 1 i 2 ustawy wypadkowej z 1975r.

Zgodnie z art. 190 ust.3 zd.1 Konstytucji RP: „Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego.”

W konsekwencji z całą pewnością od daty ogłoszenia wyroku Trybunału sygn. akt P 5/01 – tj. od dnia 19.06.2002r., ZUS ponosi odpowiedzialność z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych zaistniałych po tej dacie niezależnie od rodzaju zakładu pracy, w którym miał miejsce wypadek, w szczególności bez względu na to, czy chodzi o uspołeczniony czy też nieuspołeczniony zakład pracy.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. (III ZP 27/00, OSNAPiUS 2001 nr 23, poz. 331), po rozważeniu różnych możliwych interpretacji, jakie stwarza przepis art. 190 Konstytucji w zakresie skutków orzeczenia Trybunału, doszedł do przekonania, że: „najbardziej właściwa jest interpretacja, według której, przy przyjęciu, że akt normatywny (przepis) traci moc obowiązującą jedynie na przyszłość, a więc (a contrario) jego moc obowiązująca nie rozciąga się na stany faktyczne powstałe przed ogłoszeniem orzeczenia (...) - z uwagi na zawarte w tym orzeczeniu autorytatywne (wiążące) stwierdzenie, że akt ten pozostaje w sprzeczności z aktem prawnym wyższego rzędu, nie powinien on być przez Sądy stosowany do określonego stanu faktycznego. Innymi słowy - stwierdził Sąd Najwyższy w powołanych orzeczeniach - do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału dany akt normatywny (jego przepis) obowiązuje, ale nie może być w konkretnych sprawach przez Sąd stosowany, w szczególności jeżeli Sąd rozstrzyga sprawę, w której chodzi o roszczenia powstałe przed utratą mocy obowiązującej aktu normatywnego, z którego są one wywodzone, albo które na jego podstawie są zaprzeczane.”

Następnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 lipca 2002r., sygn. akt II UKN 478/01 (OSNP 2004 nr 3 poz. 50), jaki zapadł na gruncie stanu faktycznego, w którym śmiertelny wypadek pracownika przy pracy miał miejsce w dacie 7 maja 1993r., podzielając stanowisko SN wyrażone w powyżej przytoczonym postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000r. i odnosząc je do spraw o jednorazowe odszkodowanie należne od uspołecznionych zakładów pracy z tytułu wypadków przy pracy, w których roszczenie stało się wymagalne w okresie przed ogłoszeniem orzeczenia Trybunału, wskazał, iż w takiej sytuacji należałoby obowiązkiem wypłaty odszkodowania obciążyć ZUS.

Jednocześnie jednak SN podał: „W rozpoznawanej sprawie sytuacja jest jednak o tyle odmienna, że roszczenie o odszkodowanie stało się wymagalne jeszcze w okresie przed wejściem w życie nowej Konstytucji, w oparciu o przepisy której Trybunał Konstytucyjny orzekł o niekonstytucyjności wyżej wskazanych przepisów ustawy wypadkowej. Sąd Najwyższy w składzie orzekającym stoi na stanowisku, że nie ma przesłanek prawnych do rozszerzenia konsekwencji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego na stany faktyczne zaistniałe przed wejściem w życie Konstytucji, tj. przed datą 16 października 1997r.”

W kolejnych swych orzeczeniach Sąd Najwyższy konsekwentnie podtrzymywał stanowisko wyrażone w w/w wyroku SN z dnia 11 lipca 2002r., sygn. akt II UKN 478/01, przywołując w swych judykatach tenże wyrok.

I tak w wyroku z dnia 16 marca 2005r., sygn. akt I UK 193/04, SN zawarł pogląd: „należy przyjąć, że obowiązek wypłaty jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, który powstał w okresie przed wydaniem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, spoczywał na organie rentowym, a nie na uspołecznionym zakładzie pracy; granicę działania wymienionej zasady "wstecz" wyznacza data wejścia w życie Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. (por. powołane wcześniej orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2002 r.).”

W uchwale z dnia 13 czerwca 2007r., sygn. akt II UZP 2/07 (OSNP 2007 nr 23-24, poz.354), SN ponownie wyraził pogląd: „Skutek tego wyroku (wyroku TK z dnia 24.04.2002r., sygn. akt P 5/01) był taki, że tryb

dochodzenia świadczeń stosowany dotychczas wyłącznie wobec pracowników zakładów nieuspołecznionych miał powszechne zastosowanie do wszystkich grup pracowników. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stał się wyłącznie biernie legitymowany w zakresie odpowiedzialności na podstawie ustawy wypadkowej (jednak z tą uwagą, że orzeczenie TK z 24 kwietnia 2002 r. nie rozciągało się na okres przed wejściem w życie Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. - zob. wyrok z 11 lipca 2002 r., II UKN 478/01, (...) nr 3, poz. 50).

Także w jednym z najnowszych orzeczeń, w wyroku z dnia 12 stycznia 2017r., sygn. akt II UK 519/15, Sąd Najwyższy zważył: „W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że utrata mocy obowiązującej przepisu uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z ustawą zasadniczą powoduje niemożność jego stosowania do stanów faktycznych powstałych po wejściu w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997r. Inaczej mówiąc, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie rozciąga się na okres sprzed wejścia w życie powołanej ustawy zasadniczej, co nastąpiło z dniem 17 października 1997r. (por. wyrok z dnia 11 lipca 2002 r., II UKN 478/01, OSNP 2004 8 nr 3, poz. 50 oraz uchwały z dnia 20 maja 2004 r., II PZP 6/04, OSNP 2004 nr 22, poz. 379 i z dnia 13 czerwca 2007 r., II UZP 2/07, OSNP 2007 nr 23-24, poz. 354).”

W rozpoznawanej sprawie, roszczenia odwołujących się, o odszkodowanie, stały się wymagalne jeszcze w okresie przed wejściem w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997r., czyli przed dniem 17 października 1997r., bowiem śmiertelny wypadek przy pracy Z. O. miał miejsce w dacie 4 lutego 1994r.

W konsekwencji powyżej przedstawionego stanowiska judykatury, Sąd rozpoznający niniejszą sprawę uznał, iż skoro nie ma przesłanek prawnych do rozszerzenia konsekwencji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego na stany faktyczne zaistniałe przed wejściem w życie Konstytucji, tj. przed datą 17 października 1997r., to odwołania członków rodziny zmarłego Z. O. od zaskarżonych decyzji ZUS z dnia 27 stycznia 2020r. winny podlegać oddaleniu jako nieuzasadnione i nie znajdujące podstawy prawnej. Bowiem w takiej sytuacji do roszczeń odwołujących się nie może znaleźć zastosowania wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24.04.2002r. sygn. akt P 5/01, mocą którego rozszerzeniu uległa podmiotowa odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych również za skutki wypadków przy pracy zaistniałe w uspołecznionych zakładach pracy.

W rezultacie, z uwagi na fakt, iż wypadek poszkodowanego Z. O. miał miejsce przed wejściem w życie Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997r., nie ma podstaw prawnych do przyjęcia odpowiedzialności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za skutki tego wypadku na podstawie cyt. powyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24.04.2002r. sygn. akt P 5/01.

Mając na uwadze powyższe, Sąd w pkt. I-wszym sentencji wyroku na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił wszystkie cztery odwołania od zaskarżonych decyzji ZUS jako nieuzasadnione.

Nie ma wpływu na ten osąd okoliczność, iż zgodnie ze stanowiskiem SN wyrażonym w wyroku z dnia 8 sierpnia 2007r. sygn. akt II UK 23/07, roszczenia odwołujących się nie uległy przedawnieniu. SN wskazał bowiem w tymże wyroku: „należy stwierdzić, że po uznaniu niekonstytucyjności art. 32 ustawy wypadkowej z dnia 12 czerwca 1975 r. i orzeczeniu, że i w stosunku do pracodawców uspołecznionych, zobowiązanym do wypłacania jednorazowego odszkodowania z tytułu uszczerbku na zdrowiu jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych, „odpadł” poważny argument przemawiający za pracowniczym charakterem jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, także na tle poprzednio obowiązującej ustawy. Oznacza to, uwzględniając powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego, że roszczenia o jednorazowe odszkodowania z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, także dochodzone w oparciu o ustawę wypadkową z dnia 12 czerwca 1975r., nie mają charakteru pracowniczego, ale ubezpieczeniowy (jak w aktualnym stanie prawnym) i jako takie nie podlegają przedawnieniu.”

W pkt II-gim sentencji wyroku Sąd zaliczył koszty sądowe na rachunek Skarbu Państwa, gdyż zarówno odwołujący się jak i organ rentowy zwolnieni są od obowiązku ich poniesienia – z mocy art. 94 i art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398).

Z uwagi na powyższe, Sąd orzekł jak w sentencji wyroku.